

www.unijakm.org

УНИЈА

ИНФО

 UNHCR
The UN Refugee Agency

Број 83.

Год. VII

Београд

2011.

Бесплатан примерак

ISSN 1820-3531

Издавање овој Билтена омогућио је Високи комесаријат за избежлице (UNHCR)

НОВО БРДО

ПООШТРЕНИ КРИТЕРИЈУМИ ПОВРАТКА

(стр. 12.)

ОПСТАНАК - ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАТАК

Дванаест година је прошло, а право повратка на ове просторе није ни било. Људи су незајослени и немају од чега да живе. Зато треба акцентирати да се стави на опстанак преосталој српској становништва у нашој оштини. Влада Србије финансира школство и здравство.

стр. 6.

стр. 8.

ПОСЛЕ 12 ГОДИНА НА СВОМЕ

Куће у Дреновцу су изграђене кроз програм RRF II који сироводи Дански савет за избеглице. Покуштво, храну и хижијену, као и једнокрајну помоћ у виду зрањова за зајочињање малој бизниса или за пољопривредне доходовне активностии, Дреновчани су добили кроз програм IPA 2009, финансиран од стране Евројске уније, а који сироводи ДСИ са партнерском организацијом Божур.

У БАБУШУ ПО НЕКО, У МАЂУНСКОМ НИКО

Ова два села, на први поглед, немају никакве сличности. Једно се налази у урошевачкој оштини, друго у оштини Вучијрн. У једном још увек има српских повратника, у другом их већ поодавно нема. Каква је онда подударност?

стр. 10.

стр. 14.

ОЧА ГОЛЕМА, А ЉУДИ МАЛО

Ове године, за разлику од ранијих, обележавање Михољдана, сеоске славе и завршетка овогодишње бербе зрожђа, у Великој Хочи, прошло је скромно. У присуству мештана, црквених великодостојника и малој броја гостиију и медија, служена је свечана литурђија у цркви Свете Ане у школском дворишту, након чега је, одржан културно уметнички програм.

ВИДЉИВИ РЕЗУЛТАТИ

У оквиру пројекта "Правна заштита и економско оснаживање расељених лица са Косова", који осму годину за редом финансира Амерички биро за становништво и миграције (BPRM), Дино Мујановић, представник CRS-а, са својим домаћинима из удружења "Божур", обишао је један број подржаних породица.

стр. 18.

стр. 20.

УЛАГАЊЕ У БУДУЋНОСТ

Миле Шайић, расељено лице из села Белице код Истока, који тренутно живи и ради као аутомеханичар у месту Адрани у близини Крајева, свакако треба издвојити, јер се својим радом, уз малу финансијску помоћ изборио за то да његова породица има од чега да живи. Ту се не завршавају његове амбиције. Циљ му је осавремениити радионицу и зајослитити још радника.

НОВИХ ДВАДЕСЕТ СТАНОВА

У Смедереву су свечано подељени кључеви за 20 станова у новоизграђеном објекту за социјално становање у заштићеним условима, у коме је нови дом пронашло 65 лица. Станове су добили 16 породица из колективног центра ОРА "Саршид" и четири социјално угрожене породице локалној становништва.

стр. 24.

НОВИНАРСКА ЕКИПА УНИЈА ИНФО НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

СЛАВЉЕ У СЕНЦИ УБИСТВА

Непосредно пред закључивање овог броја, стишла је агенцијска вест да је један Србин убијен, а двојица тешко рањена у Добруши код Пећи. Дода ли се томе да још увек није разјашњено недавно убиство Александра Пушника из Велике Хоче и рањавање његовог сина у селу Зрзе поред Призрена, онда све оне лепе вести и пријатни утисци, које смо са овог путовања понели и желели да поделимо са вама, некако љубе њиху смисао. Можда нам је тек сада у поштиности јасна забринутост свих оних људи на КиМ са којима смо разговарали о неизвесној будућности. Ипак, у уводном делу текста, не можемо да не поменемо прелепе слике са Михолдана у Великој Хочи, песму ћака из Богословије у Призрену која одјекује читавим џрадом, пријатну радост становника Дреновца што су поново на својим имањима. Како да изоставимо дивне тренутке проведене са храбрим женама из Ђаковице, као и осмех на лицу мештана Синаје, који након дванаест година поново ору своје закоровљене њиве.

И поред свега набројаног, живот на Косову и Метохији иде неким својим током, чини се неразумљивим оним који га не деле са становништвом ових простора. Имали су они много тешких тренутака, од 1999. године на овамо, али свако ново етнички мотивисано убиство, руши им већ пољуљану наду да ће сутра бити боље.

ДУХ ХОЧЕ

Сам почетак наше "мисије" на Косову и Метохији, одисао је нечим несвакидашњим. Светом архијерејском литургијом у порти малене цркве Свете Ане, где се појање свештенства спајало са дечијом грајом у школском дворишту у Великој Хочи. Специфично и због тога што

САОПШТЕЊЕ УНИЈЕ - САВЕЗА УДРУЖЕЊА ИНТЕРНО РАСЕЉЕНИХ ЛИЦА СА КИМ

СПРЕЧИТИ СВАКИ ВИД НАСИЉА

Рањени Дејан Богићевић

У низу узнемирујућих вести које су ових дана стизале са севера Косова и Метохије, остали смо затечени информацијом да је у селу Добруши код Пећи убијен **Миодраг Комадина** (64), док су **Драшко Ојданић** из села Добруше и **Дејан Богићевић** из Ђураковца рањени.

Згрожени над овим безумним чином, желимо да изразимо наду да повреде рањених нису озбиљне и да ће се они брзо опоравити, али смо сигурни да ће то оставити трајне последице не само на њих лично већ и на њихове породице и сународнике у читавој Метохији. Посебно нас је погодило то да је Комадина убијен на својој земљи само због тога што је тражио да му се она врати на коришћење.

Тешко је после оваквог вандалског чина наћи праву осуду, али позадина свега овога састоји се у томе да је то још један метод застрашивања повратника и преосталог српског становништва на Косову и Метохији и разбијање сваке илузије онима који су мислили да се врате на своја огњишта.

Дејан Богићевић је наш сарадник дуги низ година и учесник у многим акцијама повратка и напад на њега представља напад на све оне који су још имали жељу и наду да се врате.

Више пута смо преносили у јавност, али и у непосредним контактима представницима косовских институција, информације о крађама и уништавању повратничке имовине, али очито то није дало резултате. Када се пређе преко тих ствари не чуди да долази до оваквих. Не треба заборавити да нападаче на српске повратнике и њихову имовину, још од трагичних догађаја у Гораждевцу и другим местима, још увек нико није открио.

Унија је у контакту са породицама страдалих и учиниће све што је у њеној моћи да им помогне, нажалост, породици Комадина нико не може да врати њиховог храниоца.

Овим путем још једном апелујемо на косовске институције, а пре свега на KFOR и Еулес да више пажње обрате на преваходни циљ своје мисије, безбедност свих грађана на КиМ.

Управни одбор Уније

Репортер Уније са женама Ђаковице

између порте и дворишта нема оградe, тако да је та слика црквених велкодостојника на челу са владиком **Теодосијем**, деце и њихових наставника и родитеља, употпуњена са верним народом, који је присуствовао овом узвишеном чину, изгледала помало нестварном. Поготово за оне што нису имали прилику да досада посете Велику Хочу и осете дух народа који је својим жртвама платио цех опстанка на метохијским брежуљцима засађеним чокотима винове лозе. Тешко је у неколико реченица описати атмосферу Велике Хоче за Михољдан, али једна слика је остала упечатљива свима. Никада мањи број људи није дошао на Михољдан у Велику Хочу, још од поратних времена. Можда је управо разлог томе већ наведени догађаји у поднаслову овог текста. Више о овом празнику можете прочитати у наставку овог броја, али свима препоручујемо, да ако буду у могућности да покушају то сами да доживе. Ни једна камера, ни фотографија, ни најбоље перо то не може дочарати.

ИСТИНСКИ ХЕРОЈИ

Кажу да неке ствари увек треба прекинути када је најлепше. Тако и ми из Велике Хоче крећемо пут Ђаковице, док се домаћини, а поготово гости, лагано, на михољданском сунцу, опуштају у обиласку 13 светиња, две куле, споменику пострадалим у последњем рату и након њега. Многи нису заборавили обићи ни чувене Хочанске винице, а нама је ипак био пречи обилазак цркве у Ђаковици. Тачније, жена и монахиња смештених у коначима новоизграђене цркве Успења пресвете Богородице која се налази у Српској улици.

Овај назив улица је добила због тога што је већински, до 1999. године, била насељена Србима. Данас ни Срба, ни Српске улице. Само пет жена у порти цркве. **Полексији Кастратовић** се недавно испунила жеља па је монахиња постала у својој осмој деценији. А због оданости цркви, некадашња учитељица имала је много проблема, а некадашњи властодршци су их решили по кратком поступку. Полексија или како је већина познаника зове Пољка, добила је отказ. Ту су још и **Надежда Исаиловић**, **Белка Мијовић** и **Васка Перић**, најмлађа од свих. Уз њих на тераси конака упознали смо још једну монахињу. Она је тек однедавно овде.

НЕ ИЗЛАЗЕ НАПОЉЕ

Ове жене ретко напуштају порту цркве. Тек ако треба да заврше неки посао у општини или одлазе некуд. Најчешће у манастир Високи Дечани који их је отворених руку примио онда када нису имале куда, након мартовског погрома 2004. године. Веза између њих је остала непокидана и само захваљујући монасима, једине српске становнице Ђаковице имају све што им треба. Од световних до духовних ствари. Чак један од монаха редовно врши богослужење у овдашњој цркви. Васка нам се пожалила да нема докумената и да хоће, не може напоље. А хтела је ових дана да посети родбину у Црној Гори. Надамо се да ће јој то ускоро поћи за руком. Старице су изузетно расположене за причу. Види се да им недостаје друштво. А о томе шта су нам све причале, како протиче живот у ограђена четири зида, више прочитајте у наредном броју Унија ИНФО. Уз, мора се признати, велику љубазност полицајаца, чувара овог објекта, излазимо у Српску улицу. Ту се наш колега распричао са војницима турског KFOR-а. И њихов задатак је да пазе на ове жене и српску светињу у центру Ђаковице. У међувремену је и неколико пута патрола КПС-а дошла да обиђе овај верски објекат. Чињеница је да се овде ретко долази, па вероватно због тога и толика пажња. Истину за вољу, ником не би ишло на руку да се било коме овде нешто деси, а најмање овим женама које су и онако много пропатиле, али остале чврсте у уверењу да одавде не желе да иду било куда.

НА ОРЕНИЦАМА У СЕЛУ СИНАЈЕ

Из Ђаковице магистралним путем крећемо према Клини, а одатле у Србобран. Село, чије име нису успели ни Албанци да преименују, а многа јесу. Оно гордо стоји, као и његово преостало становништво. Једна од њих је и породица **Славише и Весне Маликовић**, честог свратишта наше екипе. Као и сваки пут љубазно нас дочекују, а Весна задужена за повратак у општину Исток, након краће паузе креће са нама у Синаје, село смештено на самом ободу Источног поља. Десет година је требало да поново добије епитет мултиетничког, а пре две године вратили су се и први повратници и село је заживело. Доласком породице **Зувић** у пуном сјају. **Ђорђе и Зорица** су се вратили из Тутина, а са собом повели и краве и стадо оваца, али и оно што им је најважније - своју децу.

Весну сви у крају познају, а нас дочекује Зорица и најмлађи син **Богић**.

Велимир Зувић

Отац **Ђорђе** чува своја стада на великом пространству српских необрађених ливада, а старији син **Велимир** отишао на орање. Није нам пуно требало да их пронађемо, звук трактора се надалеко чује. Али и мирис котла за ракију, поред кога се, у рано предвечерје, окупила већа група мештана села. Ракију смо морали пробати, ред је, а Велимира нађосмо како заједно са **Радмилом Ашанином** обрађује дванасет година неорану њиву. Причи никад краја, а папира све мање. Посветићемо ми овим људима, у наредном броју, неколико страна, заслужили су они то.

ПЕСМА ИЗ БОГОСЛОВИЈЕ

Приликом боравка у Великој Хочи добили смо благослов од владике Теодосија да посетимо

Прва генерација ученика Богословије након 12 година

новоотворену школу у Призренској богословији. Таква прилика се не пропушта и већ наредног дана стижемо у царски град. Владика Теодосије је в.д. ректора, а његов заменик монах **Андреј** из манастира Високих Дечана, и поред видљиве прехладе, одвојио је време да нас упозна са радом ове црквене установе. Ништа мање није био љубазан ни један од професора школе **Ристић Дејан**, предавач четири предмета и одељењски старшина првој генерацији ђака, чија ће имена сигурно бити забележена у новијој историји ове школе. Наравно да су ученици на првом месту. Затекли смо их на настави, а после ње у уређењу дворишта. На почетку објективи камере и шкљоцање апарата су их држали мало хладним према придошлицама, али пола сата касније нису се могли препознати.

Својим фризурама, или како би то речником млађих рекли, имиџом, одударају од нечега што би требало да буде ђак Богословије. Пре свих **Никола** из Косовске Митровице и **Страхиња**, некадашњи становник Приштине, а данас Смедерева, у коме је заједно са родитељима пронашао ново уточиште. Још када је стигла и гитара, њен звук, спојен са песмом ових врлих ђака, како их назва њихов старшина, чуо се до пола Призрена. Школа је изузетно лепо сређена, као и кухиња и благаваоница, а деца сваког дана, као и све генерације пре њих, у колони по два сваког јутра и вечери иду на службу у Саборну цркву Светог Ђорђа. Сви они кажу да су одушевљени Призреном, да сваке

недеље иду у посету некој од многих светиња у овом делу КиМ и да се нису ужелели својих најмилијих. Ипак, на крају шаљу поздраве својима у Шареницу код Дољевца, Сремчицу и у друга места из којих су овде дошли. С овим дечацима би човек могао остати читав дан, али време неумитно тече, а нас чекају повратници у Дреновцу.

У МРАКУ У ДРЕНОВЦУ

У Призрену смо обишли и повратнике у овај град и затекли их у једној пријатној атмосфери. Нисмо могли да заобиђемо ни повратнике у селу Дреновац и иако нам нису били на "траси" пута. Праћени кишом у раним вечерњим часовима, посетили смо их у њиховом селу. **Ненада Сташића**, представника села, затекли смо у кући **Јована Савића** непосредно поред магистралног пута Приштина-Пећ. Ненад је чекао аутобус из Београда са којим је требало да му стигне отац. На кратко смо ову двојицу Дреновчана прекинули у јелу, а док они са тим не заврше ми смо се упутили у Дуге Њиве, како бисмо видели и наше пријатеље из овог села. Вратили смо се након сат времена и блатњавим путем се упутили ка кући Сташића у центру Дреновца. Ненад нам прича да је ситуација релативно мирна, да је било одређених крађа и узнемиравања и да је једна кућа покрадена.

Његов отац **Миодраг**, најстарији мештанин, нам кратко рече да је ево поново дошао пре сат времена и да се поред свега овде најбоље осећа. Каже да нека обећања, када су у питању огрев и неке друге ствари нису испуњена, али очекује да ће се и то извршити. Најважније је да се спрече крађе, јер то уноси додатно неспокојство међу повратнике.

ДО МЕДВЕЂЕ ПРЕКО ДУТИХ ЊИВА

Враћамо се поново у Дуге Њиве, како бисмо пребацили путнике из аутобуса који саобраћа на релацији Београд -Гораждевац. Ту смо попричали са **Нинославом Рашковићем**, најмлађим повратником у ово село. Кућу дели са тетком, а одрастао је, како нам рече, са баком и деком који за свог живота нису дочекали повратак. Завршио је средњу школу за бравара у Великој Плани, а овде се бави пољопривредом и то веома успешно. Проводио би и више времена у селу, али му помало недостаје друштво, тако да у овим зимским данима, када нема превише посла планира да посети оца у Свилајнцу и наравно друштво у Плани. Засејао је он већ пшеницу и више би, али му средства то не дозвољавају. Ове године сејао је пшеницу, кукуруз, обрађивао башту и добро се снашао у томе. Мрак је већ дубоко пао, а Грачаница далеко.

Сутрадан смо обишли Штрпце и села у околини Урошевца, а затим се упутили преко административног прелаза код Медвеђе, ка централној Србији.

Н. Рашковић

Забележили: Ж. Ђекић, З. Маврић и Г. Томић

ОПСТАНАК - ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАТАК

Дванаест година је прошло, а првог повратка на ове просторе није ни било. Људи су незапослени и немају од чега да живе. Зашто треба акценати да се стави на опстанак преосталој српској становништва у нашој општини. Влада Србије финансира школство и здравство. Школство, с обзиром у ситуацији у којој живимо, је доста квалитетно, Имамо три основне школе, у Врбовцу, Клокоту и Витини и једну средњу, економско-техничку школу у Врбовцу. Имамо 500 ученика у основној школи и око 200 ученика у средњој. То је наша будућност, али ако тој деци не нађемо неки посао тешко ћемо их задржати овде и управо то би требало да буде приоритет свих оних који желе да српска заједница и даље биће на овим просторима”, рекао је за Унију ИНФО, Срећко Спасић, председник српске општине Витина.

Спасић се на челу општине Витина, налази од последњих избора одржаних у организацији српских институција и тада му је већина грађана ове заједнице дала мандат да представља своје сународнике. У коалицији више партија и група грађана, Спасић је као представник групе грађана “Видовдан” добио највише поверење од укупно 31 изабраног одборника и како нам рекоше своју функцију обавља једнако успешно, као што води и своју фабрику за пуњење воде у Клокот Бањи.

СОЦИЈАЛНО ЗБРИЊАВАЊЕ

“У шест насељених места ове општине живи преко три хиљаде припадника српске заједнице, а административни центар и њено седиште налази се у селу Врбовац. Становништво српске заједнице углавном живи од пољопривреде. Један број је запослен у институцијама Републике Србије, школству, здравству, општинским структурама. Други мањи број људи ради у службама Привремених институција Косова. После 1999. године,

Срби запослени у фабрици вијака у Витини, пунионици минералне воде у Клокоту, пољопривредним и другим друштвеним предузећима, остали су без посла и тренутно нико од њих не ради у наведеним фирмама”, прича нам Васић, на почетку разговора, додајући да се општинска администрација бави, пре свега, социјалним збрињавањем становништва с обзиром да су им ингеренције знатно сужене.

“У једном периоду, Координациони центар је откупљивао све пољопривредне вишкове које су производили мештани ове општине, међутим, касније је дошло до застоја и данас откупа више нема. Вероватно је разлог криза и недостатак новчаних средстава и поред тога што смо се неколико пута обраћали Министарству за КиМ да дође до обнове те сарадње, свесни смо да то, поготово у данашњој ситуацији, није могуће.

ПОЉУЉАНА БЕЗБЕДНОСТ

Неспорно је да се последњи догађаји на северу Космета и те како рефлектују и на друге делове Покрајине, посебно

ПОМОЋ ВЕСИЋИМА

У једној од наших ранијих посета били смо у прилици да се затекнемо на лицу места када је горела кућа, штала и помоћне просторије породице **Љубише Весића** из Клокота. Можете ли нам рећи шта је предузето по том питању?

Добро се сећам када се запалила кућа и помоћне зграде породице Весић. Непосредно након те трагедије, тачније, док је још увек тињао пламен, између осталог и на иницијативу Уније отишао сам на лице места. Реаговали смо доста брзо и захваљујући подршци Министарства за Косово и Метохију одобрено је породици Весић милион и 76 хиљада динара. Захваљујући том и новцу и који је донирало околно становништво Весићи су успели да обнове и санирају своје изгореле објекте.

УНИШТЕНЕ КУЋЕ У СЕЛУ ПОДГОРЦЕ

Село Подгорце посетили смо пре седам година и тада су нам људи који су се бавили повратком рекли да ће то бити пример одрживог повратка. Међутим, након наведеног времена поново смо се, заједно са **Срђаном Васићем**, чланом Општинског већа српске општине Витина, нашли у овом селу и затекли ни мало пријатан приказ.

“И сами видите на терену шта се издешавало. Сам сам учествовао у овом пројекту и искрено сам се надао да ће да саживи. Ставрно сам се разочарао после свега шта се све издешавало. Ево и сами видите да су куће демолиране, ствари однете, врата и прозори полупани. Људи су се поново вратили у Врбовац и Грнчар где и данас живе, а куће и имања су им на неколико километара од тренутног пребивалишта. Готово да нема повратника, ретко ко се враћа, а како и сами видите тренутна дешавања на северу Космета стварају додатну несигурност и тешко се може очекивати неки бољитак на пољу повратка, не само у Подгорце, него у било коју другу средину”, каже Срђан Васић.

оне јужно до Ибра. Таквих случајева било је непосредно након покушаја заузимања царина и интервенције специјалних јединица РОСУ.

“Напетост, са севера Косова пренела се, како неки воле да кажу, и јужно од Ибра. Код нас се после тих догађаја десио један случај на путу за Штрпце, где су од стране КПС-а малтретирали људи који су понели да продају своје производе на пијаци у Штрпцу. Нажалост, као и увек до сада никакве мере нису предузете, према полицајцима који су учествовали у том инциденту, али најновији догађаји изазивају зebњу код већине грађана српске националности. Рекао сам, ми смо већински пољопривредно становништво и ако не будемо могли безбедно ићи у ниве да обрађујемо своју земљу, не пише нам се добро”, каже Спасић.

НЕМА ПОВРАТНИКА

Питање повратка је незаобилазна тема у оваквим разговорима. Више пута смо разговарали о томе са Срећком Спасићем. Врло је изричит по том питању.

“Морамо бити искрени и рећи да правих повратника у нашој општини нема. Тек неки појединачни случајеви, као што је породица **Цветковић**, али одговорно тврдим да повратка у општини Витина нема. Зато сам и раније рекао да нама много већи проблем представља то како задржати

људе овде. Посла нема. Захваљујући институцијама где људи раде и добијају лични доходак они остају овде. Такође, поново истичем, пољопривреда, без обзира на тежак живот људи омогућава им да остану овде. Огромна већина не жели да иде, али оно што се дешава на северу доста је обесхрабрило људе на овим просторима. Опет охрабрује чињеница да је број ученика остао исти. Када је здравство у питању ту такође имамо велике проблеме. Иако скоро у сваком селу имамо амбуланту проблем је секундарна здравствена заштита. Најближа болница је у Грачаници или Врању, али то је код хитних случајева заиста далеко. Било је много речи око изградње болнице у Косовском поморављу, али се још ништа конкретно не ради по том питању”, истиче председник Спасић.

На крају, нашег саговорника смо питали, како опстати на овим просторима? “Може да се опстане. Услов је, пре свега, да запослимо људе. Да би опстали људи морају да привређују, а пољопривредницима треба омогућити откуп вишка производа, а бојим се да то без помоћи Владе Србије и Министарства за КиМ неће ићи”, каже Срећко Спасић, додајући на крају да понекад и сам дели стрепњу већине становништва његове општине да се не понови 1999. година у неком другом облику, пре свега у економском.

Разговарао: **Жељко Ђекић**

Фото: **Горан Томић и Златко Маврић**

КУД И ФУДБАЛ ОКУПЉАЈУ МЛАДЕ

Тешко је и у неким развијеним местима водити овакав ресор. Међутим, морам рећи да нисам незадовољан тим пре што се доста младих окупља и вежба у КУД “Јован Којић”. Оно због познате ситуације није радило од 1999. до 2002. године, али смо уз помоћ ОЕБС-а поново успели да га поставимо на ноге. Добили смо одређен број ношњи, редовно вежбамо, а имамо и гостовања по Космету, али и централној Србији. Финансије представљају проблем, пре свега, због скупог превоза, али некако излазимо на крај. Осим КУД-а желео бих да истакнем и два фудбалска клуба “Моровац” у Врбовцу и “Минералац” у Клокоту. Они се такмиче у лиги српских клубова на КиМ, а ми се из општине трудимо да им помогнемо да у томе истрају.”, истиче Срђан Васић, члан Општинског већа задужен за културу и спорт.

ПОСЛЕ 12 ГОДИНА НА СВОМЕ

Пријему новоизграђених кућа присуствовали су Радојица Томић, министар за заједнице и повратак, Селими Самир, шеф канцеларије Европске комисије на Косову, Кристијен Стек, шефица канцеларије Данског савета Косово, Сокољ Башоџа, председник општинске Клине и друштво локалних званичника. Куће су изграђене кроз програм RPK II који сироводи Дански савет за избеглице. Покућство, храну и хигијену, као и једнократну помоћ у виду грантова за започињање малог бизниса или за пољопривредне доходне активности, Дреновчани су добили кроз програм ИПА 2009, финансиран од стране Европске уније, а који сироводи ДСИ са партнерском организацијом Божур.

Породице из Дреновца смо затекли у својим кућама у припреми за свечана уручења кључева. Били су видно узбуђени и срећни што су напоскон у својим домовима са укућанима.

ПОЉОПРИВРЕДА ПРИОРИТЕТ

Дански савет за избеглице кроз програм ИПА 2009, је допремио покућство, намештај, храну и хигијену, као и грантове. Дреновчани су се сви определили за мотокултиваторе јер ће се углавном бавити пољопривредом и они су им неопходни за обрађивање земље коју поседују у већим размерама.

Ненад Сташић, представник повратника из Дреновца, је задовољан што су напоскон у својим кућа после дугогодишњих напора у процесу њиховог повратка. Нада се обећањима министра за заједнице и повратак, да ће се потрудити да обезбеди средства за још повратничких кућа. Ненад каже да немају проблема са комшијама и очекује да их неће бити.

“Ми 10 година покушавамо да се дође до овог повратка. Давно је био усвојен концепт документ за повратак 31 породице, међутим, то је пропало, тако да не причамо о томе. Ево сада коначно од 21. јуна имамо статус повратника када смо потписали уговоре за изградњу седам породичних кућа. Радови су трајали неких месец и по дана уселили смо се 8. августа у наше куће, а ево данас на овој малој свечаности званично је извршена и примопредаја кључева”, прича нам Ненад Сташић.

Сташић истиче да велику захвалност мештани Дреновца дугују министру за заједнице и повратак, коме је он непосредно по примању дужности упутио писмо и упознао га са статусом око повратка у ово село. **Томић** је брзо одреаговао, дошао овамо, разговарао са локалним властима, затим одржао састанак са расељеним лицима и убрзо је почела изградња и данас смо ту где смо”, истиче Сташић.

РАДОЈИЦА ТОМИЋ, МИНИСТАР ЗА ЗАЈЕДНИЦЕ И ПОВРАТАК

ПРОНАЂИ ПОЧИНИОЦЕ КРАЂА

Поводом најновијих догађаја у Дреновцу за Унија ИНФО изјаву је дао ресорни министар за повратак, рекавши да он подржава овај повратак, да ће дата обећања испунити и да очекује да се још људи врати у ово село.

“Поводом крађе у Дреновцу и генерално свих крађа које су, морам признати, заиста учестале, ево пре неки дан имали смо случај у селу Бабушу, али и многим другим повратничким срединама, мислим да се даје лош пример како онима који су се вратили, тако и онима који то намеравају. Наше министарство је предузело одређене кораке у том правцу, како би се овај проблем превазишао и пронашли починиоци наведених дела. Лично сам на томе инсистирао у разговорима са председницима општина и са командирима

полиције и они су ми чврсто обећали да ће се повести озбиљнија акција на том плану. Све ове ствари изнећу и на највишим косовским институцијама, јер након свих ових дешавања свима нама безбедност повратника и свих људи овде на Косову је на првом месту”, изјавио је, за наш часопис, Радојица Томић.

У ПОСЕТИ ДРЕНОВЧАНИМА МЕСЕЦ И ПО ДАНА КАСНИЈЕ

ми као старији то лакше поднели. Након тих догађања, када су нам између осталог узели и хидрофоре из бунара, обратили смо се свим институцијама од локалне самоуправе па до Владе Србије и манастира Високи Дечани. Са тим је упозната и америчка амбасада и командант KFOR-а и после нисмо имали проблема, све до пре недељу дана, када је обијена једна кућа. Мислим да се такве ствари морају зауставити, јер стварају додатну напетост повратницима”, закључио је представник села, док разговарамо са њим и његовим оцем Миодрагом приликом наше недавне посете Дреновцу.

На крају, Сташић каже да их редовно обилази КПС, да немају замерки на њихов рад, али да је то велики простор и треба организовати ширу кампању како би се спречиле крађе.

ГРАДИЋЕ СЕ ЈОШ

“Министар нам је обећао још најмање осам кућа у наредној години, огрев, возило, јер бисмо без њега тешко могли отићи до других српских средина у околини. Ми, Дугоњиве и Доњи Петрич смо мало изоловани и до лекара и, данас сутра када се и деца врате, школе и других институција у Осојану, али и самој Клини, без возила је тешко доћи”, наводи Ненад Сташић.

У свечаном делу програма присутне су поздравили Радојица Томић, министар за заједнице и повратак и Сокољ Башота, председник општине Клине, пожелевши добродошлицу повратницима и изражавајући наду да ће њиховостанак отворити могућности за повратак већег броја расељених.

Министар за заједнице и повратак, председник општине, шеф канцеларије Европске комисије на Косову, шефица канцеларија ДСИ-а Косово и **Милорад Шарковић**, шеф канцеларије за заједнице и повратак, прешли

“Ово је велико село, једно од већих на територији општине Клине по броју српског живља пре рата. Мислим да је било треће село и по броју домаћинстава и по броју становника. Зато сматрамо да се вратио мали број људи, односно да је направљено мало кућа. Ово говорим из више аспеката, а пре свега безбедносних. Мало нас је овде, 12 - 13 у зависности од тога да ли ће неко због обавеза да оде у Србију или неко друго место да извади документа”, прича нам Ненад Сташић, представник села, док седимо у његовој кући уз свећу, јер приликом нашег доласка није било електричне струје.

То опет повлачи и неке друге проблеме. У селима општине Клине било је много крађа, а повратници у Дреновац су то остели и на својој кожи.

“Имали смо проблема, од крађа па све до покушаја насилног уласка у наше куће. Ми смо тада били овде са породицама, неко са супругом, неко са родитељима, али на нашу срећу није било деце тих првих три, четири дана па смо

са у кућу **Воје Степића**, где су уз малу закуску разговарали са повратницима, слушали њихове проблеме и дали обећања да ће се потрудити да их реше.

Министар за заједнице и повратак Радојица Томић, је том приликом још једном истакао да ће се, потрудити да за Дреновац обезбеди средства за још осам кућа, иако кроз програм RRK III није обухваћена општина Клине, и додао да је заједно са свим присутним представницима, договорено да се конкурише код Европске комисије за програм RRK IV, који ће ако се добије, реализовати Дански савет за избеглице, и да ће бити обухваћене све општине које су биле и раније, а међу њима и општина Клине.

НА ЗАЈЕДНИЧКОМ РУЧКУ

Након тога, председник општине Сокољ Башота, је позвао Дреновчане да са својим породицама буду његови гости на свечаном ручку у оближњем ресторану, док су Дреновчани по старом српском обичају припремили печено прасе и по чашицу домаће ракије, да са свим гостима прославе почетак њиховог повратничког живота.

Ранко Богићевић, заменик представника села изузетно је задовољан што се њихов труд исплатио и што су се напослетку вратили на своје. “Свестан сам да ако не можемо да живимо заједно, можемо мирно једни поред других. Ипак из свих сусрета које смо имали са комшијама нисмо приметили да имају нешто против нашег повратка”, прича нам Богићевић.

Нама простаје да им пожелимо безбедан опстанак, а онима који се нису нашли на списку првих повратника у Дреновац, преносимо обећање министра за заједнице и повратак Радојице Томића да ће бити обезбеђена средства за још кућа у наредном периоду..

Текст и фотографије: **Наташа Вујовић**

У ПОСЕТИ ОПУСТЕЛИМ ПОВРАТНИЧКИМ СЕЛИМА СРПСКИ БАБУШ И НОВО СЕЛО МАЂУНСКО

У БАБУШУ ПО НЕКО, У МАЂУНСКОМ НИКО

Српски Бабуш - данас

Воzeћи се магистралним путем од Урошевца према Приштини, након десетак километара скрећемо десно и после пар стотина метара стижемо у Српски Бабуш.

ИЗНЕВЕРЕНА ОБЕЋАЊА

Ово село се 2007. године помињало по “успешном” процесу повратка. А расељени су, како нам рекоше, сва та дешавања тада схватили веома озбиљно. У почетку их је било преко 120. Изграђено је укупно 75 кућа и комплетна инфраструктура. Школа, амбуланта, пут, водовод и канализација. Дакле, сви услови за повратак су били обезбеђени, али не и услови за опстанак. Било је разних обећања, од тога да свака породица треба да добије грант од две хиљаде евра, плус пројекат за заједницу у вредности од 40 хиљада евра који су мештани већ наменили за фарму товних пилића. Међутим, паре су отишле, како нам рекоше, на другу страну. По њиховим речима та средства са општинског рачуна UNDP је пренаменио за неки други пројекат.

Зашто? Да нас поново иселе одавде, јер ако нам не дају да радимо, нема ни опстанка, причају нам мештани овог села у чијем се власништву налази 400 хектара плодне земље, како прецизно наведоше, друге категорије. Сада су то остале ливаде и стрништа, а од жеље мештана да купе 11 трактора и обрађују своју земљу, оста само санак пусти. Данас, у Српском Бабушу живи само њих неколицина, рекоше нам због тога што је то неко урадио смишљено.

НА ДВЕ РУКЕ ДА НАС ПРЕБРОЈИШ

Куће углавном зврје празне, без прозора, врата, а неким лагано “нестаје” и кров. Преостали сељани чак не живе у својим кућама. Сакупили се око амбуланта и ту, пре свега, због безбедносних разлога, проводе ове јесење дане, друже се, спавају. У своје куће удаљеније од овог места због страха не смеју.

Ова два села, на први поглед, немају никакве сличности. Једно се налази у урошевачкој оштини, друго у оштини Вучитрн. У једном још увек има српских повратника, у другом их већ поодавно нема. Каква је онда подударност? Велика. И једно и друго изгледају аветињски опустошено. Скинута врата и прозори са новоизграђених кућа, електро-инсталације покидане, о покуштву да не причамо. У овом друћом наведеном то је и разумљиво, јер српских повратника нема. У Бабушу, Срба има. Још увек, али куће се љачкају наочиљед њих. Краће су остале нешто нормално и тоштво да нико о томе не води рачуна. Слична ситуација је и у оближњем Бабљаку. Само куће у којима неко живи за сада су поштећене. Ошћ, у неким друћим крајевима КиМ нису ни оне безбедне, а камоли људи у њима.

Око њихових кућа албанска деца чувају краве, а у доколици ваде гвозђе из старих порушених кућа, које после продају на отпаду. И то раде у сред бела дана. У центру нова школа. Затворена. Стижемо и до уредно срећене амбуланта. Ту срећемо и првог човека у селу. **Бојан Дејановић**, ради као домар у амбуланти и сваких 15 дана долази овде. Болесна мајка живи у Смедереву и то је једини разлог што не може да се врати, прича нам наш саговорник.

Од Бојана сазнајемо да је Српски Бабуш имао преко 100 кућа, да је углавном становништво било запослено у урошевачким предузећима, а плус тога су се бавили пољопривредом и живели добро. А онда би, шта би. Данас село изгледа аветињски пусто. Сазнајемо да је његов представник **Новица Јовановић**, тренутно запослен на функцији секретара Црвеног крста, службено отишао у Косовску Митровицу.

“Сада нас у селу има укупно десет. Петоро радимо у амбуланти, остали у школи. Једино нас редовно посећује лекар, др **Славица Чанковић**, која и ординира овде. Остали тешко да се сете да постојимо”, прича нам Бојан, додајући више за себе да им се “црно пише”. Не можемо да

Бојан Дејановић

Благоје Јовановић пред разрушеном кућом

се не отлемо утиску, да је Бојан у праву. Опет, да није њега и преосталих мештана, село би врло брзо било тотално уништено. И ако ништа друго, због тога је добро да ови људи буду овде. Само питање је докле ће моћи да издрже. Ово је једна прича о овом повратничком селу. Постоји и друга, од њихових сународника из суседних села. Кажу да је доста мештана Бабуша продала своје куће и имања, а да су неки од њих чак и намештај возили у централну Србију.

ИМА И ГОРЕ

Враћајући се на спавање у мотел “Европа” у Грачаници и своје утиске о овом селу испричасмо газди **Благоју Јовановићу**. А он ни пет ни шест каже “има и горих примера”, наводећи своје село из кога је избегао па после неколико година са породицом покушао безуспешно да се врати.

Да се уверимо и у његову причу, упутисмо се према Косовској Митровици и неколико километара пре Вучитрна, скренусмо ка Новом Селу Мађунском у чијој се непосредној близини налази француска база KFOR-а. Још се нисмо ни зауставили, а Благоје започиње своју исповест о родном селу.

“У Новом Селу Мађунском до 1999. године живело је у шездесетак кућа нешто више од 300 припадника српске заједнице. Већина је радила у термоелектрани у оближњем Обилићу, а истовремено је обрађивала и плодну косовску земљу”, креће Благоје с причом врло сличном оној из Српског Бабуша.

“Касније су сви отишли неким својим путевима, а на позив да се вратимо моја породица је међу првима прихватила тај позив. Осим мене, исто је учинила и породица **Недељковић, Ивица, Јован и Марко** и још неке друге и за разлику од многих, када су куће биле готове, ми смо се и вратили. Било је то у мају 2008. године, укупно 13 породица. Без полицијског или обезбеђења KFOR-а, нас шесторо усудило се да преноћимо овде. Покушали смо тим чином да убедимо своје сународнике да се и они врате”, наставља Благоје.

БЕЗ ПОДРШКЕ

“Да ли је породица могла да живи од голих зидова, без воде и струје на рибљим конзервама? Нисмо смели башту да засејемо, а камоли да уђемо у њиве. У Влади Косова су нам рекли да су нам створили услове за живот и свесно затварали очи пред бројним крађама које су се и тада и данас дешавају. Оно што је највише болело је то да нас нису посетили ни тадашњи координатор општине Вучитрна, а ни представник Црвеног крста није свратио до нас. Верујем

да нису знали да смо се вратили, да у селу ноћимо и да покушавамо да заштитимо оно што се спасти може. Више нас је болео заборав од намере Албанаца да нам затру трагове”, присећа се Јовановић.

“Већ тада су се могла видети разбијена стакла, однети прозори и врата са двадесетак од тридесетак реконструисаних кућа. Дан после повратка украли су кревете, шпорете, фрижидере, бојлере, почупали каблове за струју, затрпали једини преостали бунар. Пријавили смо косовској полицији, а они тражили да им кажемо имена лопова. Каква је сада ситуација и сами видите”, видно узбуђен прича нам Благоје, док обилазимо закоровљено двориште и оно што је остало од породичне куће.

УНИШТЕНО ГРОБЉЕ

У међувремену пролазе комшије Албанци. Благоје се поздравља са њима. Каже да нема чега да се плаши, ником ништа нажао учинио није. Пење се на дрво да убере зrelu јабуку. Суседне куће његових рођака су продате, он своје још неда. Одатле се упућујемо до српског гробља, на самом ободу села. Преко пута њега вију се барјаци из базе француског KFOR-а.

На гробљу порушени споменици, неке надгробне плоче однете, друге уништене. Шибље и коров свуда. Косовска полиција није удовољила захтеву да развуку жицу на огради. Благоје обилази хумке својих најближих. Дође

често и одржава, онолико колико се може. До других гробних места тешко може да се стигне. Још увек надгробне плоче и споменици разбацани стоје по целом гробљу. Полагано напуштамо село. Овај пут излазимо право према Вучитрну.

РАЗУМАН ПРЕДЛОГ

“Овамо лево су све српске куће у којима нико сад не живи. Српско имање, њихове краве пасу. Српска улица, ово су три брата **Михајловића** куће. Они су имали велико имање, а сада се налазе у Прилужју. Ту су направили куће, а били су се и они вратили, па поново отишли”, наставља Благоје своју причу.

Јовановић каже да је поднео тужбу којом тражи да му Албанци ослободе њиве, али га годинама шетају од Општинског до Врховног суда Косова, па се пита о каквој се правди ту ради. Има и разуман предлог. Нека сви продају куће, па да им се онда изграде нове од тих пара негде на Косову и Метохији. Грачаници или неком другом месту, небитно. Благоје је способан предузетник, отворио је најпре пекару. Сада има мотел, али своје имање не жели да да у бесцење, ни да га други уживају.

Текст: **Желько Ђекић**, Фото: **Горан Томић**

МАРКО МАРКОВИЋ, ОПШТИНСКИ СЛУЖБЕНИК ЗА ПОВРАТАК У
ОПШТИНИ НОВО БРДО

ПООШТРЕНИ КРИТЕРИЈУМИ

Општина Ново Брдо се налази у источном делу КиМ и заузима површину од 90 квадратних километара. Статистике UNHCR-а из 1999. године показују да је пре конфликта у овој општини живело 2680 Срба, 2158 Албанаца и 86 Рома. После рата један део Срба је избегао, али се непосредно, након тога и вратио, јер на овом подручју углавном није било ратних дејстава. Општина је у међувремену, по Ахтисаријевом плану, проширена на већи број српских села из околине Гњилана, али мештани тих села су промену углавном нису прихватили. Нису изашли ни на локалне изборе, иако да се на челу општине, која је већински српска, налази Албанац. Већину директоријата иакође држе Албанци, али засиуљен је и одређени број Срба који су прихватили ипакву поделу.

Марко Марковић, општински службеник за повратак је један од њих, а наш разговор смо започели у згради општине у селу Бостане, углавном насељеном српским становништвом.

Марко Марковић

ПОВРАТНИКА ЈОШ УВЕК ИМА

Његова породица, такође је напустила на кратко своје село од јуна до августа месеца 1999. године, али се одмах вратила. Марко је нашао запослење у НВО "Наша кућа" из Норвешке, а након тога добио је посао у општинској администрацији, као службеник за повратак. Осим њега запослена је и мајка, док отац прима минималац, а брат и снајка не раде.

Марко нам прича да је повратка било и то највише непосредно после рата, али да у последње време повратника има све мање. По њему је то и логично, јер онај ко се мислио вратити то је давно учинио, док су други пронашли

уточиште у централној Србији и после 12 година тешко се одлучују да поново почну из почетка.

"У последње време имамо шест решених случајева повратка и то два носиоца повратничких породица су се вратили у село Кусце, а по један у Станишор, Стражу, Зебинце и Јасеновик. Сви ови људи су решили да овде остану. Тренутно имамо четири повратничке породице у процедури и још 5-6 које су изразиле жељу за повратком", реферише нам, из прве руке, општински службеник за повратак.

БЕЗ ВЕЋЕ ПОМОЋИ

"Тренутно, као што сви знају општина нема средства у буџету да помогне повратницима, али им пружа сву помоћ у сарадњи са невладиним организацијама које учествују у процесу повратка. Такође везано за правна питања и личну документацију, општина максимално повратницима излази у сусрет и до сада по тим питањима није било већих проблема.

У неким ранијим временима доста повратника се пријавило за повратак како би добили документа, да би им се изградиле куће или да примају финансијску помоћ која им законски следује.

"Таквих случајева је било пре и ми смо били свесни да то једном мора да престане. Представници општине, невладиних организација, UNHCR-а и други чиниоци везани за овај процес су се договорили да израдимо стратегију повратка која наведене ствари више неће дозволити. Сада много више обраћамо пажњу на процедуре и проверу потенцијалних повратника, јер више сигурно ником није у интересу да се ти људи само фиктивно воде као повратници. Сада желимо да се стварно уверимо у то да расељени који желе да се врате то и истински ураде, односно да опстану овде на овим просторима", категоричан је Марковић.

Сада сви повратници морају да се лично пријаве једном месечно локалној администрацији, за разлику од прошлих времена.

"Раније је била обавеза да се повратници пријављују на сваких шест месеци, али од почетка ове године сваки човек који се вратио мора да се јави једном у месец дана. То су и законске обавезе када је у питању пријављивање на биро за запошљавање, а искрено речено, одређен број људи долазио је два пута годишње да испуни ту обавезу, обићу имања и рођаке који су остали овде и враћају се у Србију", разјашњава разлоге овакве одлуке Марковић.

ЖИВОТ СЕ НОРМАЛИЗУЈЕ

Марко нам прича да у општини Ново Брдо ни за време рата није било конфликтних ситуација, а да их нема ни сада. Свако ко жели да се врати најмање би требало да о томе брине, истиче Марковић и додаје да је сада највећи проблем наћи запослење. И сама његова породица је

КЛОБУКАР СВЕ ПРАЗНИЈИ

Благица и Станко Трајковић у разговору са Злашком Маерићем, представником Уније

Када смо прошли пут били овде и упознали се са општинским службеником за повратак, одржан је састанак око издавања документације повратницима у селу Клобукар и другим проблемима које их муче.

“Што се тиче документације она је извађена, а земљиште на коме су куће изграђене, **Станко Трајковић** је решио да поклони општини и да општина буде власник. Тиме би се стекли услови ако се неко од повратника одсели назад у Србију, куће које се налазе на том имању могу бити дате на коришћење људима који заиста желе да се врате у Клобукар. Ако нема таквих заинтересованих, могли би у њих да уселе и неки други повратници са подручја општине Ново Брдо или шире, али под условом да испуњавају све услове за повратак и жељу да остане да живе овде”, одговорио нам је Марко Марковић, општински службеник за повратак.

Како новинарска професија захтева да чује и ону другу страну отишли смо до села Клобукар како бисмо се уверили у право стање ствари на терену.

Тамо нас је дочекало пусто село, са свега неколико становника. Већ наведени Станко, иако тешко болестан и даље живи ту, заједно са супругом Благоцом. Они не желе да напусте своје огњиште и једини су повратници који то нису уопште урадили од када су се вратили. Поред њих ту је још један учитељ из Јасеновика, и како нам Благоица рече, још један брачни пар без деце. Представник села се разболео, као и човек коме је дат трактор на коришћење. Тако да **Благоица и Станко** морају да плаћају Албанцима да им узору њиву, а остатак земље дају на коришћење другима. Имају вепра и неколико кокошки, а надају се да ће од неке хуманитарне организације или цркве добити краву. Ако је неком потребна, онда овом брачном пару јесте, а доказ да су прави повратници није тешко проверити.

На крају питали смо и за спорну њиву на којој се налазе изграђене куће. Станко каже да је њиву дао да се изграде куће, јер када се дешавао повратак ситуација није била безбедна као сада, а Клобукар је подељен у 5-6 махала. Да ли ће је преписати општини, чини се да још увек ни сам то није одлучио.

Куће на имању Трајковића

свесна тога, али су одлучили да остану овде.

У општина Ново Брдо већина становништва се бави земљорадњом и сточарством. Мањи број је запослен у здравству, просвети, општини, полицији.

“Углавном, пољопривредом и сточарством се бави преко 90 посто становника општине. Пошто је безбедносна ситуација добра у албанском селу Лабљану се налази пијаца, где припадници свих заједница износе своју робу и у једној економској конкуренцији продају своје производе. Ту је, као и свуда у свету, познат само један критеријум, квалитет и цена. Ко то има он ће робу да прода, а било каквих дискриминација друге врсте заиста нема”, тврди нам Марко.

Општина Ново Брдо је новом децентрализацијом добила низ села која се налазе на самом ободу Гњилана. Поставља се логично питање, да ли су ти људи задовољни новим устројством општине.

“Једини проблем је што су та села заиста много удаљена од Бостана где се налази центар наше локалне администрације. На пример, Кусце је удаљено само један километар од Гњилана па се људи доста буне јер да би извадили само један папир морају да пређу 20 километара”, искрен је овај службеник општинске администрације.

Што се саме општине тиче, Марковић наводи да они имају Центар за социјални рад где сваки грађанин може да тражи све оно што му законски припада. У Бостану ради

основна и средња школа, а имају и ватрогасну јединицу. На подручју општине у селу Прековцу ради амбуланта опште медицине, педијатар, док једном недељно долази и гинеколог.

БЕЗБЕДНОСТ

На крају разговора питали смо да ли се ситуација са севера преноси овде и како људи реагују на све то?

“Што се безбедности тиче, истакао сам то више пута и раније, проблема нема. Међутим, што се тиче прехрамбених производа, лекова и неких других ствари, због познатих блокада на прелазима и те како се то осетило и овде”, закључио је, на крају разговора Марко Марковић.

Не можемо се отети утиску да је релативно мали број људи остао на овим просторима. Не треба гајити илузије ни да ће се већи број њих вратити. Ново Брдо је годинама пре ратних догађања остајало без свог становништва претежно због економских разлога. Тешко је поверовати да ће се данас услед опште економске кризе нешто учинити на побољшању услова живота, пре свега запошљавању младих. Уосталом и рудник је давно затворен, а он је представљао одређену сигурност за боље сутра. Пољопривреда и сточарство су једини вид преживљавања на овим просторима, ако се изузме редак број запослених у администрацији, полицији, здравству и школству.

Забележили: М. Кончар и Г. Томић

У ВЕЛИКОЈ ХОЧИ НА МИХОЉДАН, СЕОСКОЈ СЛАВИ

‘ОЧА ГОЛЕМА, А ЉУДИ МАЛО

Ове године, за разлику од ранијих, обележавање Михољдана, сеоске славе и завршетка овогодишње бербе жрожња, у Великој Хочи, прошло је скромно. У присуству мештана, црквених великодостојника и малог броја гостима и медија, служена је свечана литургија у цркви Свете Ане у школском дворишту, након чега је, на истом месту, одржан културно уметнички програм кога су припремили ученици и наставници локалне школе. То што је тек понеки полупразни аутобус гостима из Лиљана и Београда “свраћено” на ову манифестацију није прећерано обесхрабрило домаћине да представе своје производе у центру села. Нажалост, овај пут изостали су и ликовна колонија, сусрети песника и друге прашеће манифестације. Мештани кажу због недостатка средстава, јер Министарство културе Србије није издвојило паре за њихово одржавање. Као разлог малом броју гостима наводе безбедносне разлоге, пре свих недавно убиство мешанина Александра Пушника и рањавање његовог сина Добрице, у оближњем селу Зрзе, али и тренутно тешку економску ситуацију досадашњих редовних посетилаца славе села.

ЗАБОРАВЉЕНИ

На простору окруженом са свих страна, високим планинама које га штите од зимских, хладних ветрова, 20-так км северно од Призрена, у Метохији, налази се Велика Хоча.

У овом селу, сигурно најпознатијем на Косову и Метохији, по надалеко чувеном вину, а још више по

Хочански шрџ за разлику од ранијих манифестација, овај пут полупразан

својих 13 цркава, од којих, најпознатија и најстарија “Свети Никола” датира још из 12-ог века, преостало је

Најмлађи у реду за причешће

око 700 мештана од преко 1 500 колико их је живело овде пре ратних збивања. Протеклих година за Михољдан број гостију је увелико надмашивао домицилно становништво. Овај пут то није био случај. Напротив, рекоше нам да их никада није било мање. Заболело је то ове храбре и поносне људе који су својим, и животима своје деце, сачували село, светиње и винограде, не хтећи, уз велике жртве, да га 1999. године напусте. А реке људи српског и другог нелабанског живља пролазили су поред њих. Остали су и донекле опстали, па чувају своју пребогату традицију и своје винограде. Подршку, овај пут, чак ни материјалну, нису добили.

ИСТОРИЈСКИ ФАКТИ

Да је ово подручје и заиста богом дано за гајење лозе, доказују нам многи историјски записи који су сачувани. Тако рецимо, Велики српски жупан, а касније и краљ српски, Стефан Немања у Хиландарској повељи (1198-1199. године) између осталог дарује метох Велике Хоче манастиру Хиландару. ...“И измоливши од византијског цара да Голема Оча (Велика Хоча) буде метох манастира Хиландар и сам ту засади два винограда...” Сви Немањини потомци су касније потврђивали тај дар.

Велика Хоча је у то време била регионални центар културе, виноградарства, винарства па чак занатства и трговине. У прилог овоме говори и повеља цара Душана (1355.) који због велике трговине на хочанском тргу, законом регулише промет вина. Дакле, на основу многих записа и докумената, сматра се да је подручје Призрена и Велике Хоче најпознатије виноградарско подручје средњовековне Србије. Метохија је колевка српског виноградарства из којег се култура гајења винове лозе ширила, а сорте преносиле у друга подручја наше земље.

РЕПОРТАЖА

Ово метохијско место један је од најпознатијих винарских региона у Србији. Вино се производи још од времена када су се овде простирали виногради светогорских метоха, а потом и великих српских царских лавра. Међу њима, до дан данас, остали су виногради манастира Високи Дечани са надалеко познатом Дечанском виницом где се производи познато манастирско вино и ракија.

А уз манастир ту су увек и његови монаси, на челу са некадашњим игуманом ове светиње, а данас владиком рашко-призренским **Теодосијем**.

ЛИТУРГИЈА У ШКОЛСКОМ ДВОРИШТУ

Они, за разлику од многих, ни овај пут нису изневерили "своје" Хочане ни остали верни народ окупљен по прелепом сунчаном дану. Затекли смо их како служе литургију испред Саборне црквице Свете Ане која своју порту "дели" са школским двориштем.

Свету архијерејску литургију служили су викарни епископ липљански **Јован** и епископ рашко-призренски Теодосије, уз саслужење монаштва и свештенства Епархије. Након свете литургије благословен је и преломљен славски колач, а потом одржан културно-уметнички програм који су за присутне припремила деца из ОШ "Светозар Марковић" из Велике Хоче.

"Ово је дан када се сви сабирамо у заједници и љубави како би заблагодарили Богу за све плодове и дарове које нам даје. И заиста мештани овог села благодаћу својом и захваљујући Господу Богу и дан данас постоје", казао је епископ Теодосије.

Владика је додао да је овај дан посебан за све, како због празника Михољдана тако и због мештана Велике Хоче, јер у најтежим данима у историји Срба на Косову и Метохији они опстају на овом простору. Епископи, свештенство и гости су потом посетили и Дечанску виницу где их је дочекао и угостио монах **Марко Дечанац**, а потом им је послужен и славски ручак.

ДУША МЕТОХИЈЕ

Ни вина из домаћинских подрума својим квалитетом не заостају за онима из Дечанске винице. У то нас уверава и први саговорник.

Андрија Ђуричић без мушкетерија

Андрију Ђуричића, једног од три - четири највећа произвођача вина у Хочи, затекли смо, као некад, на хочанском тргу. Поставио импровизовану тезгу и по популарним ценама продаје своје производе. Посебну пажњу малобројним купцима изазива флаширано вино под називом "Душа Метохије", производ породице Ђуричић. Андрија прича да је име вино дао његов син чија се задужења у породици највише односе, како би се савременим језиком рекло, на маркетинг и продају готових производа.

Домаћин породице задужен је за обраду винограда и друге послове директно везане за производњу. Каже да има преко хектар засађен чокотима винове лозе, да још и купује вино од других људи овде у Хочи и да је задовољан и бербом и квалитетом вина и ракије.

Очекивао је да за Михољдан дође више људи, да се узме неки динар, али да његови производи оду на "дегустацију" широм Србије и КиМ. Тако би, сигуран је,

Васиљтачица из Липљана пред Виницом „Петровић“

било и више поруцбина, а чуло би се и за Велику Хочу. Ипак, сматра да би држава Србија, требало на неки начин да изнађе могућност да им помогне у дистрибуцији готових производа, јер без решења продаје ови вредни људи тешко могу да опстану овде.

Поред Андрије на имању раде жена и син, а по потреби ангажује и додатне раднике. Док купујемо вино, прича нам да до сада и није било толико лоше живети овде. Да се могло отићи у набавку до Призрена, Ораховца и других места у околини, али да је убиством **Аце Путника** и рањавањем његовог сина, дошло до заштрављања ситуације и да се страх, од не тако давних времена, поново вратио међу становнике овог села.

Уз поздрав од њега на поклон добијамо по једну малу флашу вина, како нам рече "нека се нађе" за срећан пут.

ЦАНЕ ГРНАЧАР

Од прошле године, као да се није померио, испод крошње старог дрвета у центру села, још један наш познаник. **Станислав Стојановић** или како га сви овде боље познају Цане грначар, старина који је зашао у

Цане грнчар

осму деценију живота не одриче се свог заната. А како нам рече, нема ни конкуренцију. Од Ораховца до Прокупља, другог нема. Од вештих руку, потребним за овај занат, успевало му је да добро живи, школује децу, купује најновије машине. И тако све до 1999. године.

“Тај јун нећу заборавити никада. Морао сам да напустим кућу у албанском делу Ораховца, да оставим све оно што су моји вековима стварали. Ипак нисам хтео у Србију. Пријатељ ми је понудио своју кућу у српском делу града и ево прошло је дванаест година, а ја се из ње не мрдам. У своју још увек не могу. Кажу ови мировњаци да им моје бивше комшије говоре да још нису зрели услови за повратак. А ја своју кућу с брда гледам. Нуде ми да купим плац у српском делу, али чиме ћу да га платим. Имам петоро деце. Четири кћерке и сина. Две су се удале, две студирају у Косовској Митровици, а син ми иде у гимназију. Моја пензија износи свега 14 хиљада динара, али деца су вредна уче, на буџету су и живе у дому, па се некако издржава. Кад бих могао да продам ове моје производе, можда бих и успео и да купим тај плац, а не бих имао ништа против

ЕЛЕМЕНТАРНА НЕПОГОДА

Цане грнчар је посредством једне невладине организације успео после рата да набави машине за своју грнчарску радионицу и настави рад. Било је и купаца, међу њима и Албанаца. Многи димњаци су настрадали, а Цане је баш прави мајстор за прављење истих. Повезао се са неким од предузимача и посао је добро кренуо. Међутим, куће су обновљене, па је интересовања било све мање. Али он није престајао да ради. Правио је разне грнчарске производе и дао неким људима да продају за њега. Остали му дужни. Не зна да ли су продали или нису. Није сигуран ни да ће му платити. Међутим Цане има спреман одговор.

“Знате кад неко сеје пшеницу он уложи паре у семе, ђубриво, машине, а онда налети неко невреме и сав тај труд пропадне. Остаје само штета. Тако и ја размишљам. Ако ми за моју робу не дају паре, сматраћу то елементарном непогодом”, шеретски одговара овај симпатични старац.

да се нађе и неко друго решење и да га добијем од општинских власти“, прича нам Цане, који се овом приликом желео захвалити хуманитарној организацији која му је помогла да поново набави машине за израду својих производа, али се нажалост није сетио њеног имена осим да су били Французи.

ЖЕНЕ НЕ ЗАОСТАЈУ

На тргу у Хочи, на најуређенијем месту, жене из удружења “Јефимија” изнеле су своје производе очекујући да ће и оне овај дан искористити како би својој организацији донели нека средства за даље активности.

Весна Маниташевић, једна од њих нам каже да је мали број људи и за њих изненађење, а као разлог томе наводи “да се осећа велики страх и да народ нема пара”. Страх због већ поменутог убиства, паре због глобалне економске ситуације, разјашњава она. Весна је донела и неке своје личне производе.

Весна Маниташевић из удружења „Јефимија“

“Има ракија од рузмарина, има слатко од дуња, има љутица, цепкана паприка, ајвар... Све по старим рецептима Велике Хоче, али сада нема коме да продаш”, прича нам ова вредна жена додајући да живи са три сина, унуком и мужем.

“Ја сам једна од већих активиста у удружењу и колико нам то могућности дозвољавају идемо и по другим манифестацијама по КиМ, али и централној Србији, да представимо активности нашег удружења и покажемо шта то жене из овог краја знају да раде. Од 2001-2005. године, једна Немица је била овде са нама и координисала рад удружења и тада нам је било најбоље. Нас четири смо биле запослене, а удружење је бројало преко 90 жена из Хоче и Ораховца. Свака је за себе могла да ради, јер је наша координаторка добро продавала готову робу. Њеним одласком, препуштене смо саме себи, али се не предајемо. Идемо на сајмове, излагале смо више пута у галерији Прогрес у Београду, а посебна част нам је што и код принцезе Катарине увек будемо позване на разне манифестације”, прича нам Весна, истичући да су од Скупштине града Београда добиле два разбоја тако да су почеле да се баве и ткањем.

Тренутно им недостаје простор. У оном у коме су некад биле приватизоване и купује га је један Албанац, тако да им то сада представља највећи проблем. Како

Весна рече на крају разговора нису само паре и рад биле у питању већ и свакодневна окупљања ових жена у временима када су били у готово потпуној изолацији.

Још једну жену смо срели у Великој Хочи. Дефектолога из Призрена **Неду Мејмаревих** која се вратила пре пет година са супругом и тренутно ради у овдашњој школи у Ораховцу. Њена прича заслужује такође више простора, а објавићемо је у наредном броју.

И ФЕЈТ У ХОЧИ

Љубазни домаћини нису нам дозволили да напустимо село пре него што одемо на славски ручак. У међувремену велики број новинара окупио се испред

Дечанске винице. Много више него на литургији и културно-уметничком програму. Чули смо да је у Виноци стигао **Питер Фејт**, међународни цивилни представник за Косово. Нисмо дочекали његов излазак ни чули шта је изјавио, али ако се договарао о закону о Заштити Велике Хоче, који се у Скупштини Косова треба ускоро изгласати, у томе би га свакако требало подржати.

Нас је пут одвео на другу страну, у Ђаковицу, у посету истинским херојима Косова и Метохије, женама које су својим примером показале како се брани српство на овим просторима.

Забележили: М. Кончар, З. Маврић и Г. Томић

ЗАШТИТА ВЕЛИКЕ ХОЧЕ

Велика Хоча је позната по свом разноликом културном наслеђу, укључујући српске православне цркве и манастире који датирају из 13. века, куле и неколико традиционалних кућа. Такође има јединствен фолклор, обичај и традицију, укључујући и културу вина. Путем промоције свог богатог културног наслеђа и сликовитог крајолика, село Велика Хоча, као део општине Ораховац, има потенцијал да се развије у атрактивну туристичку дестинацију.

Скупштина Косова је у начелу усвојила Нацрт закона о Великој Хочи. Подстакнут сам недавним конкретним акцијама косовских власти на заштити и промоцији локалитета верског и културног наслеђа на Косову. Допустите ми да објасним зашто верујем да је закон о Великој Хочи важан за грађане Косова.

Представници Савета Европе, UNESCO-а и УН су јуна и јула 2006. године посетили село, када су ти експерти утврдили да село треба да добије посебан статус заштите, са главним циљем да се заштити у целини и као значајан културолошки и историјски локалитет. То је касније формализовано Анексом В СПРС-а.

Крајњи циљ Нацрт закона о Великој Хочи је да се обезбеди да ово истакнуто наслеђе - које није само од локалног него и од међународног значаја - очува. Морамо осигурати да се овај крајолик и средина не угрозе интензивним и неконтролисаним развојем. Овде је реч о културном наслеђу на Косову, а не о једној или другој етничкој групи или верској заједници. Као што је пре неки дан министар културе веома разумно рекао: "Ми треба да гледамо на културно наслеђе као нешто што нас спаја."

Закон такође има за циљ да приближи становнике Велике Хоче доношењу одлука у вези са културним наслеђем и руралним планирањем у селу. То је уобичајена пракса демократских консултација у многим европским земљама. За огромну већину одлука власти, општина и даље има највишу власт у селу као што је то увек био случај. Једина ствар коју нацрт закона чини јесте да даје ограничено овлашћење становницима села, у раду са општином, у вези са одређеним питањима која се тичу заштите и промоције верског и културног наслеђа и руралног планирања. Ми нећемо створити нову општинску власт. У пракси, представници села и општина треба да сарађују кроз Одбор Скупштине општине у коме је такође заступљена Српска православна црква. Спровођење овог закона захтева блиску сарадњу између општине и становника села и у крајној линији ће ојачати везе између њих, што је само по себи позитивно.

Допустите ми да будем јасан, Велика Хоча ће остати саставни део општине Ораховац. Ово село не може постати општина нити може имати надлежности које припадају општини. Важно је да се упамти да закон утврђује критеријуме за формирање нових општина и да Велика Хоча не испуњава услове.

Нацрти закона о Великој Хочи и о Историјском центру Призрена, који су поновно предати Скупштини, веома су важан део преосталих закона из СПРС-а. Спровођење таквог законодавства одражава ширу консолидацију Косова као функционалне, савремене европске државе, и представља знак напретка ка окончању надгледане независности.

Сви кључни међународни партнери Косова, укључујући ЕУ и САД, препознају значај оба закона. Будуће генерације грађана Косова ће ценити значај овог рада боље него било ко зато што ће они бити у могућности да наставе да уживају у постојећем богатом и разноврсном наслеђу на Косову.

Питер Фејт* за дневни лист ДАНАС

* Аутор је Међународни цивилни представник (ICR)

ЕКОНОМСКО ОСНАЖИВАЊЕ ИРЛ У ОПШТИНАМА СМЕДЕРЕВСКА ПАЛАНКА И МЛАДЕНОВАЦ

ВИДЉИВИ РЕЗУЛТАТИ

У оквиру пројекта “Правна заштитна и економско оснаживање расељених лица са Косова”, који осму годину за редом финансира Амерички биро за стипендијско и миграционо (BPRM), Дино Мујановић, представник CRS-а, са својим домаћинима из удружења “Божур”, обишао је један број породица.

Дино Мујановић, представник CRS-а са Предрагом Крстићем у породичном винограду

ВИНОГРАДАРИ ИЗ СУВЕ РЕКЕ

Породица **Крстић**, након ратних дешавања, своје уточиште је пронашла у Смедеревској Паланци. По традицији, породица виноградара, браћа **Предраг** и **Станоје** су, да би опстали, били принуђени да раде на грађевини. Пошто је на периферији града земља била релативно јефтина, купили су парче земље, како би

Вредни домаћини, Предраг и Станоје Крстић

могли да се врате свом старом послу, виноградарству. Избегли су из Саве Реке, традиционалном виноградарском крају. Засадили су чокоте винове лозе и радили оно што заиста знају и воле. Као подршку кроз програм добили су носећи атолизер, неопходан за проширење њиховог посла и садњу још чокота.

ГОТОВИ ПРОИЗВОДИ

Након три године стигли су и први плодови њиховог улагања. Пробили су се на тржишту, захваљујући квалитету грождја, као и поштовањем купаца. Поново су постали прави професионалци и препознатљиви виноградарски. У будућност гледају са више сигурности и више оптимизма.

Мора пуно да се ради да би се постигао макар део онога што су некад имали. Поред грождја и његове продаје, поносно показују и своје готове производе: домаћу ракију и вино, који још увек нису доступни ширем тржишту, али њихови планови су да се и та производња повећа.

СКЕЛА КАО ПОДСТРЕК

Игор Стефановић из Призрена, уточиште је пронашао у Младеновцу. Са својим братом и оцем, након

Игор Стефановић захваљујући добијеној скели реконструише фасаду цркве у Младеновцу

егзодуса, био је принуђен да почне да се бави грађевинским пословима. Кроз програм је подржан куповином скеле, која им је неопходна за обављање ове врсте услуга. Од њихове зараде живи цела породица. Скела им је помогла да погађају веће послове и да немају издатака око њеног изнајмљивања. Затекли смо их како раде на реконструкцији фасаде цркве у Младеновцу.

Текст и фотографије: **Славица Нина Милуновић**

КОЛЕКТИВНИ ЦЕНТРИ

СТАРИ И САМИ У КОЛЕКТИВНИМ ЦЕНТРИМА

КУДА СУТРА?

У колективном центру “Трмбас” у околини Крагујевца, живи двадесетак старих особа од преко 65 година. Неки од њих су без породица, док су се неки стичицајем околности одвојили од породице и сада бивају сами у оквиру велике породице центра, у коме живи преко 250 становника. Повод за разговор са њима била је посетa UNHCR-а, канцеларије из Краљева, која у оквиру својих редовних активности, ради на прикупљању информација и изналажењу решења за ову и остале циљне групе.

Мирјана Здравковић, представница UNHCR-а разговарала је о даљем стању са становницима КЦ

Оно што у оваквим случајевима највише занима све нас је то да ли ти људи и у ком смислу размишљају о својој даљој судбини и онда када се колективни центри буду затворили.

Интересантан је случај професорке енглеског језика, **Мирјане** из Сарајева, која је у међувремену овладала и италијанским и немачким језиком, јер то воли, али која није могла ни умела да се снађе у окружењу у коме се наша. Није се никада удавала, нема деце и чини нам се да врло интензивно размишља о својој будућности.

Сусрет са Италијанима у КЦ „Трмбас“

Ценимо то из разговора који је водила са госпођом **Мирјаном Здравковић**, представницом UNHCR-а, а тицало се могућности смештаја у неки од старачких домова. Дивљење изазива и госпођа из Книна, која овде живи сама, али има сина, снају и унучице у Београду, који су до скоро живели у КЦ у Котежу, а од скоро у својој кући. Госпођа, иако у поодмаклим годинама свакодневно иде до Крагујевца, чисти, одржава и чува кућу извесној породици и зарађени динар шаље деци како би успели да заврше кућу. Каже да са њом неће бити проблема иако КЦ “Трмбас” сутра затворе. У широко развијеној дискусији, осврнули смо се на многе проблеме који муче расељена и избегла лица. Указано им је на могућности које су за њих оствариве, а исто тако и на оне које нису.

Господин из Косова Поља, који је сам, нема деце радо би да му се помогне при изградњи мале куће, јер у околини има свој плац од 6 ари, али с обзиром да је самац врло ће дуго морати да чека, јер критеријуми за помоћ фаворизују вишечлане породице.

Најмлађи са Унија ИНФО

У дворишту “КЦ Трмбас” смо при доласку наишли на повећу групу италијанских добротвора, који сваке године доносе помоћ деци Заставиних радника, и који су уложили доста пара у обнови кровова на дрвеним баракама у којима су смештена расељена лица. Урадили су они још много добрих дела у граду Крагујевцу. Њихов циљ јесу грађевине (школе, домови и остало), али им циљна група нису становници тих објеката. Без обзира на то задржали смо се у краћем разговору са њима и захвалили им се што ипак доприносе бољим условима живота расељених лица у колективном центру “Трмбас”.

На крају су најмлађи, деца, стигла са питањима да ли смеју да узму по примерак Унија ИНФО. Наравно, сви су узели, али уз савет да га обавезно и прочитају.

Текст и фотографије: **Доста Палић**

УЛАГАЊЕ У БУДУЋНОСТ

С обзиром да је у земљи, а посебно у Краљеву, зорући проблем наћи запошлење, али и задржати постојећи посао, рејки су позитивни примери пословне успешности код интерно расељених лица. Зајо Милеја Шайића, расељено лице из села Белице код Истока, који тренутно живи и ради као аутомеханичар у месту Адрани у близини Краљева, свакако треба издвојити, јер се својим радом, уз малу финансијску помоћ изборио за то да његова породица има од чега да живи. Ту се не завршавају његове амбиције. Циљ му је осавремениити радионицу и запослити још радника.

НАСТАВИО ЗАПОЧЕТО

Шапић је са родитељима напустио свој дом у Метовији 1999. године и настанио се у Краљеву. Тамо је на-

Миле Шайић на радном месту

тавио са радом већ започети занат. У старту је било јако тешко поново све започети у новој средини без икаквих средстава за рад, али је својом упорношћу и квалитетним радом успео да разради посао до завидног нивоа. Пре седам година Миле је добио мали бизнис грант од организације "ЈУГ" из Краљева који му је послужио као одскочна даска за даљи посао. Сада располаже својом радионицом и комплетним алатом за пружање аутомеханичарских услуга. Добрим квалитетом и повољном ценом успео је да привуче и одржи пуно муштерија на основу којих себи обезбеђује довољан приход довољан за улагање у нову опрему и егзистенцију његове породице.

ЗАПОСЛЕЊЕ И ЗА ДРУГЕ

"Као отац двоје малолетне деце мора се мислити на будућност и константно улагати у усавршавање своје

Алајћ постоји - недостјаје дијагностика

делатности како би издржао конкуренцију. Сада ми је циљ да прибавим систем за дијагностику, јер су учестале потребе за интервенцијама на новијим аутомобилима, мада ће ми требати још бар две године рада како би акумулирао новац за ову инвестицију", трезвено размишља овај вредни радник.

Такође истиче, да уколико у будуће буду понуђени неки економски програми од стране хуманитарних организације, чији је циљ подршка предузетницима, а он на основу тога прибави систем за дијагностику биће у прилици да запосли и скине са евиденције незапослених још два радника којима би било омогућено да рада у здравим условима. Без обзира на економске прилике Миле наставља са радом и обављањем своје делатности и многим пружа позитиван пример да се од свог рада може нормално живети.

Тект и фотографије: **Бојан Ђирковић**

Радионица ошворена и за друже раднике

“СОЦИЈАЛНА ИНКЛУЗИЈА - ПОДРШКА МАРГИНАЛИЗОВАНИМ ЗАЈЕДНИЦАМА”

ПРОЈЕКАТ ОПРАВДАО ОЧЕКИВАЊА

Пројекат „Социјална инклузија: Поддршка маргинализованим заједницама“, којим су људски правни саветници и помоћ маргинализованом ромском сјановништву, покренути су у

августу 2009. и трајао је до јуна 2011. године. Пројекат су финансирали Европска комисија и UNHCR у укупном износу од ЕУР 352.000, а сјровела га је НВО Праксис, дугогодишњи извршни партнер UNHCR на пољу правне заштите ујрожених жрупа. На конференцији за шјампу о овом пројекту говорили су Едуардо Арболеда, шеф Представништва UNHCR у Србији, Венсан Дежер, амбасадор Европске комисије у Србији и Иванка Костић, извршна директорка НВО Праксис.

Пројекат је обухватао пружање бесплатних правних савета маргинализованим ромским заједницама да би им се омогућило да прибаве лична документа и предају захтеве за накнадни упис у матичне књиге рођених, чиме се спречава настанак апатридије. Пројектом су такође идентификоване препреке и вршено је заговарање за системске промене закона и управних поступака који се односе на упис у матичне књиге. Један од основних циљева био је да се информишу припадници маргинализованих заједница, органи власти на централном и локалном нивоу и јавност уопште о проблемима лица без личних докумената и “правно невидљивих” лица, односно Рома који нису уписани у матичне књиге услед недостатка докумената.

Пројекат је спроведен на територији 18 општина (Младеновац, Чукарица, Гроцка, Палилула, Земун,

Радомир Влаховић, ошјиштински повереник за избежлице у Медвеђи са локалним сјановништвом

Сурчин, Панчево, Лазаревац, Ниш, Нишка Бања, Кикинда, Бор, Бољевац, Лесковац, Сурдулица, Бачка Паланка, Нови Бечеј и Смедеревска Паланка) са највећим уоченим бројем Рома.

Пројекат је био успешан. Према речима, **Иванке Костић**, извршног директора НВО Праксис, током његовог трајања посећена су 82 ромска насеља, одржано је 18 састанака са надлежним органима, пружаоцима услуга и представницима ромске заједнице на локалу да би се информисали о идеји и циљевима пројекта. Пружено је више од 1000 правних савета који се односе на приступ правима на социјалну и здравствену заштиту, образовање и запошљавање; поднето је 4.000 захтева за издавање личних докумената од тога је прибављено 3.689 докумената; покренуто је 260 управних поступака/поступака пред судовима од тога завршено 175 поступака; издате 262

личне карте. Такође је прибављено 990 докумената за припаднике заједница Рома, Ашкалија и Египћана из региона. Уз то, организоване су две обуке за ромске координаторе, с обзиром да они представљају непроцењиву и неопходну карику између ромских заједница и Праксисових правника.

Према подацима Владе Србије предоченим у одговору на Упитник Европске комисије, процењује се да у Србији живи 450.000 Рома; постоје 593 насеља у којима живи 201.353 домицилна и 46.238 интерно расељена припадника ромске националности. Услед недостатка личних докумената извода из матичних књига рођених и личних карата - многи од њих нису у могућности сами да остваре своја основна права на здравствену заштиту, образовање и запошљавање.

Активности UNHCR-а у Србији на пољу апатридије обухватају јавно заговарање, информисање на свим нивоима, као и директну помоћ појединцима да би се решили специфични проблеми. Путем пројекта који је финансирала Европска унија, UNHCR Србија такође је пружао директну помоћ лицима која се налазе у опасности од апатридије, посебно заједницама Рома, Ашкалија и Египћана.

НВО „Праксис“, Београд

ЗАПИСИ СА КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

ПОСЛЕ ТРИНАЕСТ ГОДИНА

Када смо шољ кишнољ дана позне јесени 1998. године, напуштали шеришорију Косова и Метохије, после учешћа аматерске шрује старопазовачкољ Центра за културу на Призренским позоришним свечаностима, нисам ни слушила да ће до мољ нареднољ сусрећа са овим прелејим зрадом прошеећу њуних штринаестљ година. Иако смо се у пушовању ми моилазили са јединицама наше војске које су, после шек пошписанољ примирја, напуштале своје положеје, нисам мољла, или нисам хшела да верујем, да ће се десити оно шшо се десило, само шри месеца касније - на прају новољ миленијума, у Европи, у чије се вредности многи од нас шако безрезервно зак лињу!

Пријатељство зачето у Призрену наставило се и у свим смутним временима после прогона нашег народа са Косова и Метохије.

ДА СЕ НЕ ЗАБОРАВИ

“Мало руках, малена и снага”, рекао би песник, а како сам само тиме располагала, својим пријатељима сам могла помоћи једино оним што сам знала и умела. Када су се организовали у Удружење “Свети Спас”, у његовом саставу отворили Креативну радионицу и учинили ми част да ме позову да радим са њиховом

децом, позив сам прихватила са радошћу. У Радионици смо учили поезију и прозне текстове посвећене Косову и Метохији, и певали старе косметске песме. Да се не заборави. Да се зна ко смо, одакле потичемо и коме припадамо. Наши поетско-музички програми су извођени углавном у Београду, али и за расељене у другим местима у Србији, кад год је било могућности за путовање.

Свих тих година мене никада није напуштала жеља да поново одем у нашу јужну покрајину чак ни онда када су одатле стизале само ружне и тужне вести. Штавише, можда онда највише. Јер, било је лако бити добар гост у неким бољим временима, ако је стварно добрих времена за косовске Србе икада и било. Ни сва упозорења да није потпуно безбедно нису ме одвратила од намере, а на питања мојих старопазовачких пријатеља како се не плашим, одговарала сам, имајући у виду услове у којима непрекидно живи наш народ који је остао у Покрајини или се у међувремену вратио, да тих неколико дана колико бих ја боравила на Косову, једноставно, немам право на страх.

ОЈ, ПРИЗРЕНЕ, ГРАДЕ

После много година ишчекивања, прилика за одлазак на Космет ми се, најзад, указала августа овог, 2011. лета Господњег. Не, страха заиста није било, али

Аутор текста пред Пећком Патријаршијом

је других емоција било на претек. “Нисмо ми Авганстанци, па да спакујемо у платнене торбе своју имовину и одемо”, присетила сам се, док сам стајала под сводовима Високих Дечана, тако мала и ништавна пред монументалношћу овог манастира и задивљена његовом лепотом, речи једног Србина с Косова и Метохије који је, осамдесетих година прошлог века, са својим сународницима кренуо да остатку оне некадашње државе каже своју муку. И ја, којој су понекад падале на памет “богохулне” мисли да би, можда, подела Косова и Метохије могла бити некакво решење, као и он некада, запитала сам се: Како да оставимо своје светиње? И коме?

“Давно те нисам видео, вољени граде, и ноћас сам сав од успомена и туге”, изронили су изненада из сећања стихови посвећени Призрену, док смо се исто такве једне ноћи приближавали овом граду, за који, све ове године, себично говорим да је мој.

Мој Призрен!

Призрен, који ме је, једноставно, омађијао, чим сам га први пут видела 1997. године. Својом специфичном архитектуром. Својим каменим мостовима и Бистрицом. Архангелима и Богородицом Љевишком. И, наравно, гостољубивошћу наших тадашњих домаћина. И ја сам, као и песник, сва од успомена и туге. Од успомена, које навиру једна за другом. И од туге, зато што је

Освежење на Шадрванској чесми

све било како је било. Ипак, радује ме што, док шетамо овим градом, слободно причамо српски, и што се моји пријатељи поздрављају са својим познаницима Призренцима, и Турцима и Албанцима. Радује ме и сазнање да има и повратничких породица.

СА ДРЉЕВИЋИМА У ЖАЧУ

Дивљење задужбинама наших светих краљева и радост због поновног сусрета са Призреном сменило је дивљење људима. Јер, лако је бити Србин у Београду или у мојој Старој Пазови, без непријатељског окружења и страних војника, макар се они звали “мировна мисија”. Како је примарни циљ нашег путовања био сусрет са припадницима нашег народа, имала сам изузетно задовољство да посетим Србе који, да употребим актуелну терминологију, живе јужно од Ибра. Посебан утисак на мене је оставила породица Дрљевић из села Жач, првенствено због три најмлађа члана две девојчице и дечака. Оног тренутка када сам видела то троје скромне, кротке деце, запитала сам се колико ли је још породица са храбрим малишанима у

Са најмлађим члановима породице Дрљевић

нашој јужној Покрајини који већ годинама немају мирне снове, и који не знају шта им доноси дан, а шта ноћ, а ипак, као ова деца, причају о обичним стварима: како иду у школу, како се играју, ко су им школски другови... После сусрета са њима осетила сам поштовање и неописиво дивљење према свим нашим људима који, поред свега, опстају и остају на прагу Србије!

Мој сусрет са Косовом и Метохијом после тринаест година, нажалост, није обухватио и одлазак до Срба на барикадама, због претходно утврђене маршруте. А мој растанак од Косова и Метохије, надам се, само је привремен. Зато што, како каже песник, “рана ми се отвори поново, кад год, српско, поменем Косово”.

Зато што Косово и Метохија нису српски мит. Зато што је то моја земља.

Зорица Продановић*

***Аутор текста је организатор културних дешавања у Центру за културу Стара Пазова**

У СМЕДЕРЕВУ ДОДЕЉЕНИ СТАНОВИ ЗА РАСЕЉЕНА И ИЗБЕГЛА ЛИЦА И ДОМИЦИЛНО УГРОЖЕНО СТАНОВНИШТВО ОВЕ ОПШТИНЕ

НОВИХ ДВАДЕСЕТ СТАНОВА

У Смедереву су свечано подељени кључеви за 20 станова у новоизграђеном објекту за социјално становање у заштићеним условима, у коме је нови дом пронашло 65 лица. Станове су добили 16 породица из колективног центра ОРА “Сартид” и четири социјално угрожене породице локалног становништва. Уселиле су се у новоизграђени објекат у насељу. Изградња објекта смештеног у насељу Ковачићево финансирана је средствима ЕУ, из фондова IPA 2008. и програма „Поддршка избеглицима и интерно расељеним лицима у Србији“. Пројекат су реализовали UNHCR и Комесаријат за избеглице Републике Србије са извршним партнером Хаусинг центром.

Објекат су отворили градоначелник Смедерева **Предраг Умичевић**, **Рене Хенмонт**, руководилац Одсека за финансије Делегације ЕУ, **Милош Тержан** из Одељења за програм UNHCR у Србији, као и **Владан Хаџић**, представник Комесаријата за избеглице Републике Србије.

Нова зграда од двадесет станова је друга таква зграда на истој локацији, а обе су изграђене у оквиру програма социјално становање у заштићеним условима у Смедереву и део су пројекта “Достојанствена решења за расељена, избегла и интерно расељена лица у колективним центрима или приватном смештају у Србији” који се финансира из средстава Инструмента ЕУ за предприступну помоћ за 2008. годину (IPA 2008.), а ре-

ализује у сарадњи са Комесаријатом за избеглице Републике Србије и UNHCR-ом.

Укупна вредност грађевинских радова и опреме је 370.000 евра. Град Смедерево обезбедио је грађевинско земљиште и инфраструктурно опремио локацију, а радове је извео Хаусинг центар - Центар за унапређење становања социјално угрожених група.

Концепт социјалног становања у заштићеним условима је унет у Стратегију развоја социјалне заштите Републике Србије и, као такав, препознат од стране ЕУ, UNHCR и Комесаријата за избеглице као најбоље и најтраженије решење за становнике који још увек бораве у колективним центрима. У оквиру овог концепта обезбеђују се стамбена решења за најугроженије кате-

горије којима је потребна додатна помоћ локалних центара за социјални рад. До сада је овај концепт реализован у 28 општина широм Србије у којима је изграђено више од 590 стамбених јединица.

Корисници зграде у насељу Ковачићево имаће право коришћења станова док год су у стању социјалне потребе. Породица - домаћин зграде живеће са корисницима и њена улога ће бити да буде веза између станара и Центра за социјални рад у Смедереву, те да им пружа потребну додатну помоћ.

У Србији тренутно живи око 74.500 избеглица и 210.000 интерно расељених лица са Косова. Њих 3.518 је још увек смештено у 42 колективна центара.

Текст и фотографије: **Одељење за штампу UNHCR**
и Инфо служба Хаусинг центра

У Ковину је крајем септембра потписан Уговор о сарадњи на реализацији пројекта изградње објекта за социјално становање у заштићеним условима у овом граду. Уговор о сарадњи потписали су **Славко Бранковић**, председник општине Ковин, **Милче Милутинов**, директор Центра за социјални рад Ковин, **Петар Анђић**, представник Комесаријата за избеглице Републике Србије и **Бранислава Жарковић**, председница Хаусинг центра.

Пројекат је финансиран средствима ЕУ из предсприступних фондова IPA 2009. Финансијску подршку пројекту пружили су Влада Војводине и Фонд за пружање помоћи избеглим, прогнаним и расељеним лицима Војводине, општина Ковин, хуманитарна организација Habitat for Humanity и Хаусинг Центар. Вредност објекта је око 260.000 евра, а његова изградња ће започети у новембру месецу ове године.

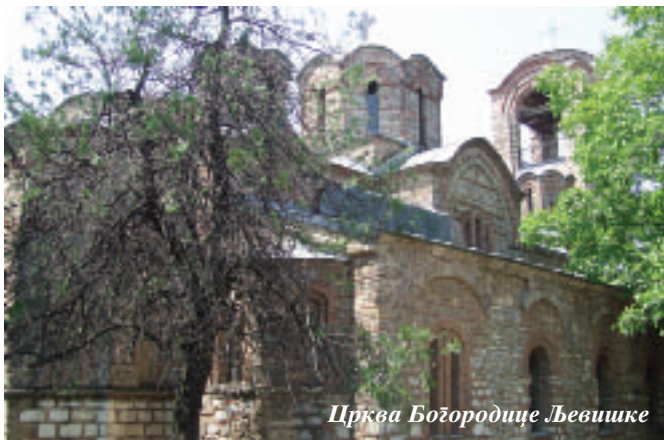
ПОЛЕМИКЕ У СКУПШТИНИ КОСОВА ОКО ЗАКОНА О ПРИЗРЕНУ

ИМА ЛИ СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА ПОВЛАШЋЕНИ ПОЛОЖАЈ?

Иако је Приштина Ахтисаријев план прихватила, посланици Косова су већ у два навратна сјечили усвајање Закона о Историјском центру Призрена. Сјоран је, наима, “повлашћен положај” Српске православне цркве.

Уз образложење да Српској православној цркви (СПЦ) обезбеђује повлашћен положај, посланици Скупштине Косова су и након другог гласања, упркос инсистирању косовског премијера и специјалног представника ЕУ **Питера Фејта**, одбили да изгласају нацрт Закона о Историјском центру Призрена, предвиђен планом **Мартија Ахтисарија**, којег су власти у Приштини прихватиле. Да ли ће Закон у трећем покушају бити усвојен?

Закон се поред осталог заснива на заштити и очувању културног и верског наслеђа православне, муслиманске и католичке вере. Подразумева учествовање у транспарентном процесу доношења одлука различитих

Црква Богородице Љевишке

интересних страна и заједница, које су историјски повезане са градом и његовим културним наслеђем...

ГДЕ ЈЕ НАША КУЛТУРА?

Међу највећим противницима овог закона је **Наит Хасани**, посланик Парламента Косова из редова Демократске партије, **Хашима Тачија**. Према његовом мишљењу, неприхватљиво је оно што је проглашено споменицима културе, а тиме и забрана било какве градње у кругу од сто метара око комплекса Саборне цркве Светог Ђорђа, Богословије Ђирило и Методије и још неких објеката СПЦ у строгом центру града.

“Богословија, из које је изашао и Милошевић, биће споменик културе. Ако буде тако, ја питам Владу, али и све оне који се баве овим питањем, шта је онда наша култура? Да ли ми имамо нашу културу?” каже Хасани.

СТАВ НЕВЛАДИНОГ СЕКТОРА

Његово мишљење деле и представници невладиног сектора у Призрену, који су се огласили саопштењем, у којем се наводи: “Стварни садржај предлога Закона предвиђа потребу тражења сагласности Српске православне цркве за било коју активност која дира њену имовину у историјском центру Призрена. Иако на први поглед изгледа да Закон третира као равноправне све верске заједнице, ова формулација даје предност Српској православној цркви, док се ова привилегија не нуди другим верским заједницама”, стоји у саопштењу невладиног сектора.

Архитекта **Јусуф Џибо**, дугогодишњи стручни сарадник Завода за заштиту споменика културе у Призрену и члан Комисије за припрему Закона, каже да “нигде у свету није чуо да се мешају политика и професија”, па је зато и био против његовог усвајања.

“Критеријуми су нормални и ја немам ништа против њих. У кругу од 100 или 50 метара не сме да се пушта музика, постављају рекламе, спајају парцеле, висина спрата и стил градње. То је у реду. Али, ако дође до неког спора, онда ће се појавити проблем. Како може, примера ради, нека верска институција да процени да ли је то по конвенцији УНЕСКО-а или сличних организација које се баве заштитом споменика и они да одлуче, да ли нешто треба да се уради или конзервира”, пита Џибо.

СПЦ СЕ НЕ ОГЛАШАВА

Представници СПЦ се још нису огласили. **Саво Шмигић**, секретар Рашко-призренске епархије са седиштем у Грачаници у изјави за Дојче веле каже како “није компетентан да даје изјаве те врсте”.

Међутим, **Петар Милетић**, потпредседник Скупштине Косова и генерални секретар Самосталне либералне странке (СЛС) одбацивши, како каже, ретроградне аргументе неких посланика и представника албанске заједнице, верује да ће у трећем покушају закон проћи “јер он никоме не штети”.

“Видите да је Влада упорна да Закон прође и мислим да ћемо овог пута успети да обезбедимо већину. Верујем да ће овога пута већина, не само Албанаца, него и свих других, бити на страни овог закона јер он, заиста, не угрожава никог, а штити један прелеп део Призрена”, закључује Милетић.

Рефки Алија*

***Аутор текста је дописник радија Дојче веле из Призрена**

*Велика Хоча - Михољдан:
Полазак ка центру Хоче након литургије...
...наследница породичне традиције Виноце Петровић.*

У четири зида црквене порте...

Баковица:

...Надежда Исаиловић и Васка Перић.

Дреновчани тек пристишли...

Повраћници:

... а сћановници Синаја увелико у послу.

Фото: Жељко Ђекић, Горан Томић, Златко Маврић и Наташа Вујовић

УРУЧЕНИ КЉУЧЕВИ КОРИСНИЦИМА СТАМБЕНИХ ЈЕДИНИЦА У КЛАДОВУ СЕДАМНАЕСТ ПОРОДИЦА У “СВОМ” СТАНУ

Средином септембра, на свечаном отварању објекта социјалног становања у заштићеним условима у Кладову, 17 породица избеглица, интерно расељених лица и угроженој домаћинској становништва, преузело је кључеве стамбених јединица, које су уручили Мери Ворлик, амбасадорка Сједињених Америчких Држава у Републици Србији, Владимир Цуцић, комесар за избеглице Републике Србије, Дејан Николић, председник општине Кладово и Кристијен Стек, председник Данског савета за избеглице. Дођају је присуствовао и Едвардо Арболеда, шеф канцеларије УНХЦР-а у Србији.

Изградња стамбених јединица социјалног становања у заштићеним условима инвестиционе вредности \$400,000 реализована је у оквиру пројекта “Обезбеђивање достојанствених стамбених решења за екстремно угрожене избеглице и интерно расељена лица у Србији,” финансираног од стране Бироа за популацију, избеглице и миграцију Министарства спољних послова Сједињених Америчких Држава и реализована од стране Данског савета за избеглице уз директну подршку Комесаријата за избеглице Републике Србије и у блиској сарадњи са УНХЦР-ом и општином Кладово.

И овом приликом, Комесаријат за избеглице Републике Србије заложио се за правилно усмеравање хуманитарне помоћи у виду стамбених решења за оне који су у стању највеће потребе. Захваљујући овом пројекту који је ефикасно реализовао Дански савет за избеглице уз изузетну сарадњу и залагање свих сарадника на пројекту, 11 породица избеглих и интерно расељених лица смештених у колективном центру “Караташ”, три породице из приватног смештаја и три најугроженије домаћинске породице, подржано је у побољшању услова живота и усељењу у стамбене јединице у социјално заштићеним условима, у општини Кладово.

Општина Кладово се показала као веома успешан чинилац у пројекту, најпре донирањем грађевинске парцеле, израдом главног пројекта уз сву неопходну урбанистичко - техничку документацију, обезбеђивањем потребне инфраструктуре и финансирањем прикључака на постојећу инфраструктурну мрежу, а затим и великом ангажованости стручног тима. Зградом ће управљати Центар за социјални рад Кладово, који ће бити одговоран за његову правилну употребу.

Инфо служба КИРС-а

Чланице Уније

Божур – Смедеревска Паланка, Француска 20, тел: 026/313-893, e-mail: bozur@verat.net

Глас Косова и Метохије – Београд, Скадарска 40а/II, тел: 011/275-4436, e-mail: gkim@eunet.rs, www.glaskim.rs

Завичај за повратак – Крагујевац, др Јована Ристића 212, тел: 034/387-714, e-mail: zavicpo@infosky.net

Југ – Краљево, др Љубинка Ђорђевића 31, тел: 036/320-430, e-mail: agrkovic@yahoo.com, aleksandargrkovic@unijakm.org

Свети Никола – Луја Адамича 26 Д, Нови Београд, Тел/факс: 011/26-06-930, e-mail: svnikola@scnet.ty

Свети Спас – Београд, Балканска 25, тел: 011/2686-161, e-mail: svetspas@eunet.rs, www.svetispas.org

Унија – Канцеларија у Београду – Крунска 15, тел: 011/324-5410, 323-1005, 303-5392; Факс: 303-5393
e-mail: unijakm@eunet.rs, www.unijakm.org

Унија М – Грачаница, Пут школе бб, +381(0)38 64 735

e-mail: program@unijamkosovo.org, programunijam@yahoo.com

УНИЈА ИНФО – Главни и одговорни уредник: **Желько Ђекић**; Уређивачки одбор: **Златко Маврић** (председник), **Весна Петковић**, **Богдан Меанџија** и **Славица Милуновић** (чланови); Технички уредник: **Гордан Блажић**; Насловна страна: **Саша Јефтић**
Адреса редакције: Крунска 15, 11000 Београд, тел/факс: 011/323-1005; Факс: 303-5393; e-mail: unijakm@eunet.rs
Штампа: “Maxima Graf”, Петроварадин; Тираж: 5000 примерака; Бесплатан примерак; ISSN 1820-3531, COBISS.SR-ID 117382153